

праві власності, або на праві землекористування). Водночас незалежно від того, який правовий режим матимуть такі об'єкти і до якої категорії земель вони належатимуть, основний акцент має бути зроблено, на наше переконання, саме на збереженні, охороні та відновленні

цих природоохоронних територій і об'єктів. Категорія чи цільове призначення земель не мають впливати на правовий режим охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду України, а навпаки, підсилувати його схоронність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антонюк У.В. Види спеціальних гарантій забезпечення екологічних прав в Україні. *Правова система України: сучасний стан та актуальні проблеми* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, Івано-Франківськ, 31 травня 2019 року. Івано-Франківськ, 2019. С.
2. Вівчаренко О.А. Гарантії права власності на землю в Україні : дисертація канд. юрид. наук. Спец. : 12.00.06. Київ : Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, 2005. 199 с.
3. Годованюк А.Й. Правовий режим земель природно-заповідного фонду : дисертація канд. юрид. наук. Спец. : 12.00.06. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2008. 200 с.
4. Природно-заповідний фонд: земельні питання : посібник / За заг. ред. О. Кравченко. Львів : Видавництво «Компанія «Манускрипт». 2017. 104 с.
5. Антонюк У.В. Спеціальні (поресурсові) гарантії забезпечення екологічних прав в Україні: *Публічне право України: пошук оптимальних моделей правового регулювання* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 9–10 листопада 2018 року, м. Київ. Київ, 2018. С. 6–8.
6. Антонюк У.В. Юридична природа спеціальних гарантій екологічних прав в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2018. № 6. С. 56–59.
7. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-14. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення: 30.09.2019).
8. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 року № 3852-12. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3852-12> (дата звернення: 30.09.2019).
9. Про природно-заповідний фонд : Закон України від 16 червня 1992 року № 2456-12. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-12> (дата звернення: 30.09.2019 року).
10. Водний кодекс України від № 06 червня 1995 року № 213/95-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/213/95> (дата звернення: 30.09.2019).

УДК 349.6+ 347.123

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0390/2019.4.57>

ЕКОЛОГІЧНИЙ ІНТЕРЕС ЯК ОБ'ЄКТИВНИЙ ФАКТОР ПРАВОУТВОРЕННЯ ENVIRONMENTAL INTEREST AS AN OBJECTIVE FACTOR IN LAW-MAKING

Мороз Г.В.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права

Навчально-наукового юридичного інституту

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Статтю присвячено дослідженню питання щодо співвідношення понять «екологічний інтерес» і «суб'єктивне юридичне право». Обґрунтовано значення екологічного інтересу як правоутворюючого чинника та його безпосередній вплив на законодавче закріплення суб'єктивного права на безпечне навколишнє природне середовище. Доведено, що екологічний інтерес об'єктивно існує як сукупність невід'ємних умов і можливостей, що належать людині від природи та її народження і не залежать від соціальних аспектів, і полягає у прагненнях суб'єкта користуватися безпечними природними благами (елементами). Такі прагнення є загальною суспільною потребою загалом і біологічною потребою кожного зокрема. Все це породжує загальний суспільний інтерес у збереженні якісних характеристик відповідних природних благ.

У статті концепцію співвідношення відповідних понять як правоутворюючих чинників у найбільш загальному вигляді відображено в такій послідовності: потреба (соціальна потреба) ~ інтерес ~ суспільні відносини ~ право.

Інтерес екологічного благополуччя (як видовий інтерес загального родового поняття публічного інтересу), законодавчо закріплений у вигляді суб'єктивного права на безпечне навколишнє природне середовище, виступає правоутворюючим чинником для всіх галузей публічного права. Важливою характеристикою екологічного законодавства є властиві йому публічно-правові обмеження у сфері природокористування (обов'язки, заборони, вказівки, примус тощо) та пов'язані з цим екологічні межі правомочностей суб'єктів відповідних правовідносин.

Автор констатує, що в разі перетворення інтересу у суб'єктивне юридичне право саме зміст і сутність інтересу визначатиме характер заходів, необхідних для його досягнення. Інтереси не охоплені правом, не визнані в об'єктивному і суб'єктивному праві, тобто жодним чином не відображені у праві, приречені залишитися незабезпеченими. Відтак очевидно за сучасних умов є необхідність детальної правової регламентації забезпечення екологічного інтересу конкретного суб'єкта права.

Зроблено висновок, що концепція пріоритету екологічних інтересів людини, її невід'ємного права на сприятливе навколишнє середовище повинна визначати подальший розвиток екологічного законодавства держави.

Ключові слова: публічний інтерес, публічно-правові обмеження у сфері природокористування, пріоритет екологічних інтересів людини, суб'єктивне юридичне право, право на безпечне навколишнє природне середовище.

The article is aimed at studying the correlation between the terms “environmental interest” and “subjective legal right”. The definition of an environmental interest as a law-making factor and its direct impact on the introduction of the legislation on the subjective legal right to a safe natural environment are explained. The article substantiates the fact that an environmental interest objectively exists as a combination of integral conditions and rights naturally granted to people from birth that do not depend on social circumstances and consist in individual needs to use safe natural goods. In this case, such needs constitute a common social need in general and an individual biological need in particular. All this generates a common social interest in preserving the quality of the corresponding natural goods.

In the article, the conception of the correlation between the terms "environmental interest" and "subjective legal right" as law-making factors is generally represented in the following sequence: need (social need) – interest – social relations – right.

An interest in environmental welfare (as part of a general public interest) is enshrined in legislation in the form of the subjective legal right to a safe natural environment and serves as a law-making factor for all the branches of public law. The important characteristics of environmental legislation are its public legal constraints in the sphere of environmental management (obligations, prohibitions, guidelines, enforcement) and the ecological boundaries of the legal powers of the subjects of the corresponding relations.

The author states that in case of an interest becoming a subjective legal right, its content and meaning will define the nature of measures necessary for this transition. Interests that are not recognized as part of objective or subjective rights, i.e. are not stated in legislation, will be left unsatisfied. Therefore, there is an obvious necessity for a thorough legal regulation to ensure the fulfillment of the environmental interest of every subject of law.

The conclusion is reached that the conception of the priority of human environmental interests and the integral right to a safe natural environment have to define the further development of the state environmental legislation.

Key words: public interest, public legal constraints in the sphere of environmental management, primary importance of human environmental interests, subjective legal right, right to a safe natural environment.

Постановка проблеми. Визначальна роль у різноманітних суспільних процесах належить інтересам, які виступають спонукальною силою, мотиватором і найважливішим стимулом певної моделі поведінки.

Інтерес вважають «доправовою» категорією, об'єктивно наявні інтереси виступають передумовою суспільних відносин і правових зв'язків, що виникають між суб'єктами-носіями відповідного інтересу. Саме право у вигляді законів формується об'єктивними інтересами. Тому, щоб закріпити у правових нормах адекватні правові засоби для регулювання суспільних відносин, необхідно на законодавчому рівні усвідомлювати наявні в суспільстві об'єктивні інтереси [1, с. 110].

З огляду на те, що екологічний інтерес трактується як своєрідна форма публічного вираження суб'єктивного права на безпечне навколишнє середовище, його соціально значима оцінка [2, с. 60–61], важливим як із теоретичного, так і з практичного погляду є вивчення питання щодо взаємодії та співвідношення інтересу та суб'єктивного юридичного права. З'ясування цього питання пов'язане з чіткістю в розумінні того, про які власне суб'єктивні права йдеться.

Мета наукової статті – розкрити співвідношення понять «екологічний інтерес» і «суб'єктивне юридичне право» та значення їх взаємозумовлюючих факторів.

Виклад основного матеріалу. У теорії права суб'єктивні права класифікують на природні та набуті (позитивні) права, отримані відповідними суб'єктами у процесі життєдіяльності [3, с. 20]. Природні права належать кожній людині незалежно від усвідомлення цього права чи волевиявлення на його набуття. До природних прав людини відносять соціально-правові прагнення людей, наприклад, право людини на життя, право народів на самовизначення і т. п. Такі прагнення зумовлені природою людини і вважаються природними правами. «Природне суб'єктивне право належить кожній людині, якою би вона не була – неповнолітньою, хворою або недієздатною. Це право можна назвати вічним правом, оскільки воно зберігає своє значення для всіх часів і народів; його можна назвати невідчужуваним правом, тому що будь-яке применшення чи посягання на нього спотворює духовне життя і принижує гідність людини» [4, с. 53; 5, с. 196]. В еколого-правовій науковій літературі фундаментальне з екологічних прав – право на безпечне навколишнє природне середовище – обґрунтовано відносять до природних прав людини. Більше того, це право слід визнати одним із надпозитивних прав людини. Властивість надпозитивності впливає із самої суті природи людини – без можливості існування в безпечному у всіх сенсах середовищі людський рід приречений на вимирання. Природне право на безпечне навколишнє середовище розвивається на основі природної (біологічної) та соціальної сутності людини. Невід'ємність цього права виражається в його невіддільності від сутності людини. Розуміння і розгляд зазначеного права з природно-правових позицій має на увазі деяку його універсальність, формування його як вихідної, основної ідеї, що виражає сутність, осно-

вну мету екологічного права [6, с. 8]. Вказується, що це загальнолюдське право, закріплене в екологічному законодавстві, тісно пов'язане з природним правом людини на життя і охорону здоров'я, має переважно немайновий характер і передбачає охорону благ людини як біологічного і соціального організму та його цінностей щодо захисту життя і здоров'я, є елементом екологічного добробуту і способу життя громадян України й обов'язкового правового атрибуту, тобто способу і механізму, спрямованого на забезпечення життя і здоров'я людини у безпечній екологічній обстановці та його персоніфікації з кожною людиною, тобто громадянином України, як прояв закономірності взаємодії людини та довкілля, як місця, джерела й умови її безпечного існування і розвитку у природному навколишньому середовищі [7, с. 5]. Отже, інтерес екологічного благополуччя (як видовий інтерес загального родового поняття публічного інтересу), законодавчо закріплений у вигляді суб'єктивного права на безпечне навколишнє природне середовище, виступає правоутворюючим чинником для всіх галузей публічного права. Як зазначає М.В. Краснова, екологічне право стає концептом (основною правовою ідеологією) всього національного права і законодавства, тому інші галузі права на засадах сталого розвитку мають включати у своє правове забезпечення додержання вимог і принципів екологічного права [8, с. 8]. «Соціальна значимість об'єктів екологічних правовідносин дозволяє говорити про пріоритетність їх правового регулювання для держави і суспільства, всієї системи національного права і законодавства з огляду на їх унікальність, цінність, важливість у забезпеченні загально соціальних інтересів та потреб при їх використанні, відтворенні, збереженні й охороні», – підкреслює М.В. Краснова [9, с. 42].

Слушною є думка І.В. Венедіктової про те, що інтерес є своєрідною передумовою виникнення права і метою реалізації права. Більше того, інтерес є таким унікальним юридичним феноменом, що стає способом реалізації суб'єктивних прав і юридичних обов'язків [1, с. 113]. Дійсно, у разі трансформації інтересу у суб'єктивне юридичне право саме інтерес буде визначати характер заходів, необхідних для його досягнення. З іншого боку, суб'єктивне право можемо визнати як засіб (механізм) реалізації інтересу, позаяк інтереси не охоплені правом, не визнані в об'єктивному і суб'єктивному праві, тобто жодним чином не відображені у праві, приречені залишитись незабезпеченими.

Ще Г.Ф. Шершеневич писав: «Суб'єктивне право являє собою юридичну можливість здійснення інтересу» [10, с. 59]. О.І. Чепис природне суб'єктивне право відносить до категорії засобів реалізації не інтересу, а потреби. «Варто розуміти те, – підкреслює О.І. Чепис, – що інтерес не є природною категорією, адже він обумовлений соціальним елементом. Саме це не дозволяє в прийнятих рамках розглядати суб'єктивне природне право як засіб задоволення інтересу. Швидше за все, його призначення обмежується реалізацією потреби» [11, с. 120; 12, с. 34]. Така позиція є дещо спірною та у контексті еколого-

правових відносин потребує уточнення. З огляду на абсолютність права на безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище, його природний характер, одночасно це право закріплене в законодавстві як об'єктивне право на безпечне навколишнє природне середовище та на етапі своєї реалізації конкретизується через відповідне суб'єктивне право, зміст якого міститься в комплексі гарантованих державою юридичних можливостей конкретної особи реалізувати свої інтереси в безпечному навколишньому природному оточенні [6, с. 8]. Тобто недостатньо самої наявності природних прав людини, оскільки це не є юридичною гарантією їх дотримання та захисту, необхідні права, що дозволяють ставити відповідні вимоги. Потреба в безпечних природних елементах (землі, вод, надр, атмосферного повітря, рослинного та тваринного світу тощо) виступає загальною суспільною потребою загалом і біологічною потребою кожного зокрема, і породжує загальний суспільний інтерес у збереженні якісних характеристик відповідних природних благ. Таким чином, фундаментальне право на безпечне навколишнє природне середовище є законодавчо закріпленою можливістю суб'єктів екологічних правовідносин реалізувати (забезпечувати) свої екологічні інтереси, незалежно від їх правового визнання та вираження, що проявляється у системі екологічних обмежень, особливостях захисту тощо.

Дійсно, необхідність виділення такого поняття, як інтереси, поряд із правами і свободами є виправдана. Пояснюється це тим, що право більш статичне, ніж регульовані ним суспільні відносини [13, с. 192]. Законодавець часто не встигає визнати і, відповідно, закріпити ті нові соціальні можливості та інтереси, які з'являються в суспільстві, а інколи і не прагне до цього [14, с. 145]. Як суб'єктивні права оформлюються лише найбільш важливі, суттєві, суспільно значущі інтереси [15, с. 28]. О.О. Рождественський зазначає: «Охорона інтересів може мати місце, і тим не менше, суб'єктивне право не виникає» [16, с. 26–27]. Тому «імппульсом» до створення нормативно-правового акта буде суспільно значуща проблема, гостра соціальна ситуація, невирішене питання, що має значення для великої кількості людей, для держави загалом. Відтак завданням нормотворення є вчасне та точне реагування адекватними правовими засобами на гостру ситуацію. Однак багато потреб та інтересів суспільства й держави так і не набувають свого нормативно-правового закріплення, залишаючись нереалізованими у відповідних правовідносинах. Причиною цього є низька організація й ефективність нормотворення; слабе реагування держави на запити суспільства, які на сучасному етапі розвитку України перебувають у постійній трансформації [17, с. 81–82], тоді як важливими характеристиками законодавства повинні бути цілісність, ієрархічність, системність. Намагаючись оцінити з цього погляду чинну систему екологічного законодавства України, на жаль, доводиться констатувати, що вона все ще не спрямована на створення відтворювальних механізмів, утвердження гармонії економічних, екологічних і соціальних інтересів суспільства, не враховує динамічних особливостей природних і природно-антропогенних систем. Пріоритети суспільного розвитку знову дедалі більше зміщуються в бік поглинання

екологічних чинників економічними [18, с. 169]. Актуальними залишаються слова В.В. Петрова про те, що суть охорони навколишнього природного середовища полягає не в пануванні екологічних інтересів над економікою, а в знаходженні найбільш сприятливого для господарювання і людини поєднання екологічних інтересів у здоровому і безпечному середовищі з економічними інтересами суспільного прогресу [19, с. 6].

Усвідомлення конкретних соціальних потреб і виникнення мотивації щодо їх правової реалізації формує відповідні правові інтереси – консолідований, узгоджений інтерес небайдужих, соціально активних громадян, суспільства й держави. Далі в межах етапів правотворення – правозакріплення та правотворчості – зазначені сформовані інтереси набувають нормативно-правової фіксації та безпосередньо реалізуються через згадані правовідносини [20, с. 25]. Звідси концепцію співвідношення розглядуваних понять як правоутворюючих чинників у найбільш загальному вигляді можна відобразити в такому алгоритмі (в такій послідовності): потреба (соціальна потреба) ~ інтерес ~ суспільні відносини ~ право. Інтерес трактуємо як об'єктивний фактор правоутворення. Сама ж процедура правоутворення зумовлена та є відображенням (в ідеалі) в змісті правових норм об'єктивних і реальних потреб, а також інтересів суспільства. Водночас виокремлюють три варіанти деталізації існування інтересів у правовому полі. По-перше, коли окремий інтерес повністю відображається у праві, що спонукає до закріплення його в конкретних нормах – відображення охоронюваних законом інтересів в об'єктивному праві. По-друге, інтереси закріплюються і відображаються через суб'єктивні права. Проте може виникнути ситуація, коли інтерес повністю знаходить свою «підтримку в праві», відображається в одних нормах і захищається низкою інших, але повною мірою реалізуватися не може, тому що знаходиться в обмеженому поєднанні з іншими законними інтересами різних суб'єктів права. По-третє, ситуація, коли інтерес із самого початку існує поза правом, або не повністю ним закріплюється, або є зафіксованим у праві, але в недостатньому чи небажаному для суб'єкта ступені [21, с. 64].

Висновок. Якщо за формою існування та сферою спрямування йдеться власне про екологічний (природний) інтерес, то незалежно від міри і ступеня відображення такого інтересу в праві, він об'єктивно існує як сукупність невід'ємних принципів і можливостей, що належать людині від природи та її народження і не залежать від соціальних умов.

Інтереси повинні знайти свою «підтримку» в праві, відобразитися в одних нормах, захищатися в інших. Охопити правом усі відносини, які складаються у сфері споживання благ природи, звичайно, неможливо. Однак якість права, його регулятивна функція у цьому контексті може підвищуватися через поглиблення розуміння «екологічності» процесів взаємодії суспільства та природи. Червоною лінією кризь зміст усього природоохоронного та природоресурсного права повинна проходити концепція пріоритету екологічних інтересів людини, її невід'ємного права на сприятливе навколишнє середовище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Венедиктова І.В. Співвідношення суб'єктивного права і законного інтересу в цивільному праві. *Право і безпека*. 2005. № 4. С. 110–113.
2. Васильєва М.І. Проблемы защиты общественного интереса в экологическом праве. *Государство и право*. 1999. № 8. С. 49–62.
3. Кожевников С.Н. Понимание права: разные теоретические аспекты. *Юрист*. 2004. № 11. С. 19–22.
4. Корельский В.М. О сочетании частного и публичного в праве. *Публичное и частное право: проблемы развития и взаимодействия, законодательного выражения и юридической практики*. Екатеринбург, 1999. С. 51–55.
5. Ильин И.А. Общее учение о праве и государстве. *Собрание сочинений* : в 10 т. Москва : Русская книга, 1994. Т. 4. С. 160–210.
6. Бредіхіна В.Л. Право громадян на безпечне навколишнє природне середовище : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2005. 19 с.
7. Андрейцев В.І. Антропозахисне право: актуальні проблеми становлення, дослідження та викладання. *Актуальні проблеми юридичної науки* : збірник тез Міжнародної наукової конференції «Тринадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 14–15 листопада 2014 р.) : у 3 ч. Ч. 1. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2014. 174 с.

8. Краснова М. Методологічні засади сучасного екологічного права. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2012. № 92. С. 5–8.
9. Краснова М.В. Вплив предмета екологічного права на національну систему права. *Забезпечення прав в аграрних, земельних, екологічних та природоресурсних відносинах* : збірник матеріалів Четвертого зібрання фахівців споріднених кафедр (м. Одеса, 6–9 червня 2019 р.) / відп. ред. Т.Є. Харитоновна, Х.А. Григор'єва. Одеса : Гельветика, 2019. С. 40–43.
10. Шершеневич Г.Ф. Учебник русского гражданского права (по изданию 1907 г.) / Вступ. ст. Е.А. Суханов. Москва : Фирма «СПАРК», 1995. 556 с.
11. Чепис О.І. «Законний» та «охоронюваний законом» інтереси: проблеми розмежування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. Вип. 17. 2011. С. 118–123.
12. Евстифеев Д.М. Конституционное право как средство реализации конституционно-правовых интересов. *Известия Уральского государственного университета*. 2006. № 45. С. 31–39.
13. Чмир Н.О. Сутність законних інтересів у кримінальному процесі. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2003. Вип. XI. С. 189–195.
14. Матузов Н.И. Личность. Права. Демократия. Теоретические проблемы субъективного права. Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1972. 290 с.
15. Матузов Н.И. О принципе «не запрещенное законом дозволено». *Советское государство и право*. 1989. № 8. С. 25–32.
16. Рождественский А.А. Теория субъективных публичных прав: Крит. систем. исслед. Москва : печ. А.И. Снегиревой, 1913. 294 с.
17. Ленгер Я.І. Реформування правової системи як засіб підвищення її ефективності : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2007. 210 с.
18. Малишева Н.Р., Олещенко В.І. Актуальні проблеми розвитку екологічного права та перспективи їх розв'язання. *Правова держава*. 2014. Вип. 25. С. 167–181.
19. Петров В.В. Экологический кодекс России (к принятию Верховным Советом Российской Федерации Закона «Об охране окружающей среды»). *Вестник Моск. ун-та*. Сер. 11. Право. 1992. № 3. С. 5–10.
20. Курінний Є.В. Правові потреби – нова й затребувана категорія української юридичної науки. *Вісник Запорізького національного університету*. 2016. № 3. С. 21–29.
21. Венедіктова І.В. Захист охоронюваних законом інтересів у цивільному праві : дис. ... докт. юрид. наук. Київ, 2013. 430 с.

УДК 349.415

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0390/2019.4.58>

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ВИКОРИСТАННЯ Й ОХОРОНИ ШТУЧНО СТВОРЕНИХ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК НА ЗЕМЛЯХ ВОДНОГО ФОНДУ

LEGAL RESPONSIBILITY FOR VIOLATION OF REQUIREMENTS FOR THE USE AND PROTECTION OF LAND PLOTS ARTIFICIALLY CREATED ON WATER FUND LAND

Найда Д.І.,

здобувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Юридичну відповідальність розглядають як одну з форм державного примусу за скоєння земельного правопорушення, суть якої полягає у настанні певних негативних наслідків, передбачених санкцією порушеної норми для правопорушника, особистого або майнового характеру.

У статті виділено такі види юридичної відповідальності, як кримінальна, адміністративна, цивільна і дисциплінарна. Водночас критично висвітлено пропозиції науковців щодо впровадження такого виду юридичної відповідальності, як земельно-правова відповідальність.

Виявлено, що найбільш розповсюдженими правопорушеннями в галузі охорони та використання земель водного фонду, за які настає адміністративна відповідальність, є порушення законодавства при проведенні робіт на землях водного фонду, в т. ч. пов'язаних із будівництвом гідротехнічних споруд і поглибленням дна; самовільне захоплення земель, порушення вимог правового режиму прибережних захисних смуг тощо.

Констатується, що у чинному законодавстві не встановлено юридичної відповідальності за порушення вимог використання й охорони штучно створених земельних ділянок на землях водного фонду, з огляду на це запропоновано внести зміни до Земельного кодексу України щодо відповідальності фізичних і юридичних осіб, які несуть дисциплінарну, цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність відповідно до законодавства за вчинене правопорушення у сфері порушення вимог водного законодавства.

Акцентовано увагу на тому, що в окремих випадках дія або бездіяльність органів державної влади й органів місцевого самоврядування, якими порушуються вимоги водного та земельного законодавства, щодо правового режиму земель водного фонду та водоохоронних зон, можуть мати високий ступінь суспільної небезпеки, що має кваліфікаційні ознаки кримінально-караного діяння.

У статті стверджується, що застосування заходів цивільно-правової, матеріальної та дисциплінарної відповідальності за порушення порядку охорони та використання земель водного фонду мають бути застосовані у комплексі із заходами адміністративно-правового та кримінально-правового характеру, що зумовленою особливою значимістю земель водного фонду.

Ключові слова: юридична відповідальність, штучно створені земельні ділянки, землі водного фонду, земельно-правова відповідальність, землекористування.

Legal responsibility is considered as a form of coercion by the state for committing a land offense, the essence of which is the occurrence of certain negative intuit personae or pecuniary consequences for the offender provided for by the sanction of the violated norm of law.

The article highlights such types of legal liability as criminal, administrative, civil and disciplinary liabilities. At the same time, it gives the critical assessment to the proposals of scientists on introduction of such type of legal liability as land legal responsibility.

It is revealed that the most common offenses in the field of protection and use of the water fund lands, for which administrative responsibility is incurred, are violations of the law when performing works on the water fund lands, including those related to the construction of hydraulic structures and deepening of the bottom; unauthorized seizure of land, violation of the legal regime of protective shorefronts, etc.

At the same time, it is stated that the current legislation does not establish legal responsibility for violation of requirements for use and protection of artificially created land plots on the water fund lands and in view of this it is proposed to amend the Land Code of Ukraine regarding